Een internationale economische politiek

I / ONS KRAKEND WERELDBESTEL. Onze voornaamste zorgen liggen werkelijk niet op binnenlands terrein. In ons land zijn er natuurlijk ook nog wel dingen die we anders willen. Maar de grote dreigingen, die ons allen toch in de eerste plaats, en om ons eigen lot zo goed als om dat van anderen, bezighouden, liggen buiten ons land. In deze wereld, die men tot bij onze tegenvoeters per vliegtuig in een paar dagen kan bereizen, woelt het en kraakt het, en zouden zijn steunpilaren het begeven, dan vallen wij allen mee. Even buiten onze grens loopt het ijzeren gordijn; een halve dag vliegen brengt ons in de Arabische draaikolk; anderhalve dag vliegen in de mensenhel van het Verre Oosten.

Hoe is deze tegenstelling tussen de betrekkelijke evenwichtigheid binnen ons land en de formidabele spanningen daarbuiten mogelijk, waarom dringt zij zo langzaam tot ons door? Eén manier om hierop te antwoorden is: omdat wij het internationale en het nationale politieke, economische en sociale leven in twee compartimenten van onze hersenen behandelen; omdat wij de landsgrenzen nog altijd – uit traditie en gemakzucht – als belangrijk beschouwen en methoden van denken en handelen gebruiken om het internationale leven te benaderen, die anders zijn dan onze denk- en handelwijze voor het nationale. Voor het buitenland zullen onze diplomaten wel zorgen en daarop is het volkenrecht toepasselijk, dat de burgers van verschillende landen toch altijd nog wel een beetje als andere diersoorten beschouwt. Wij zijn alleen verantwoordelijk voor wat er in ons land gebeurt.

Als wij echter ook maar een beetje van de gedachtengangen op het buitenland en op de wereld zouden toepassen, die in het binnenland hebben geleid tot de zo betrekkelijk rustige maar duidelijke verandering van toneel, zouden wij zien, hoe daar volkomen onaanvaardbare toestanden heersen, die op de meest flagrante wijze in strijd zijn met de opvattingen over een gezonde maatschappij die wij voor het binnenland hebben. De economische en sociale tegenstellingen binnen vele landen van de wereld

zouden ons dan evenzeer moeten opwinden als zij het ons in Nederland een halve eeuw geleden deden. Ook de welvaartsverschillen tussen de landen vereisen een beleid en een beheer dat ten minste zoveel dirigisme in het internationale zou wettigen als wij in het nationale verdedigen en aanvaarden. De internationale samenleving is georganiseerd op de meest wrakke en nonchalante wijze, terwijl haar problemen een krachtige hand nodig hebben. Waarom trekken wij de conclusie daaruit niet? Omdat wij nog steeds de verouderde nationale autonomie met een hoofdletter schrijven en, volkomen ten onrechte, vergeten dat er nauwelijks verschil is tussen de beginselen die de nationale en degene die de internationale economische politiek behoren te beheersen. Het is duidelijk dat daarin verandering moet komen.

II / DE BEGINSELEN DER ECONOMISCHE POLITIEK. Bij een stelselmatige bespreking van de economische politiek is het nuttig verschil te maken tussen de doelstellingen en de middelen dezer politiek. Voor het ontwerpen van een niet in zichzelf tegenstrijdige politiek is het nodig dat het aantal der toe te passen middelen groot genoeg is om het aantal der doelstellingen, dat men wenst te bereiken, tegelijkertijd te verwezenlijken. Men kan in het algemeen niet uitkomen met een aantal middelen dat geringer is dan het aantal der gelijktijdig te verwezenlijken doelstellingen.

Verder is het bij bespreking van de internationale economische politiek van veel belang, de graad van centralisatie in de organisatie der economische politiek van een algemeen standpunt uit te bespreken. Ten aanzien van deze vraag zijn twee beginselen van betekenis. Het eerste is, dat er grote psychologische en organisatorische voordelen steken in een hoge graad van decentralisatie. Alles wat pleit voor zelfbeschikkingsrecht is hier van toepassing. Het tweede beginsel is, dat er echter dán zwaarwegende redenen zijn om te centraliseren, wanneer de beslissingen van de ene lagere eenheid de belangen van de andere lagere eenheid duidelijk raken. Want dan zijn de lagere eenheden niet in staat om de voor de grotere gemeenschap juiste beslissingen te treffen. Men moet dan zover centraliseren dat de hogere eenheid die de beslissing neemt alle belangen tegelijkertijd behartigt en die van de buitenwereld nauwelijks beïnvloedt. Een voorbeeld: de handelspolitiek van een land beïnvloedt de belangen van zijn afnemers – gewoonlijk vooral de landen in zijn omgeving – in zó sterke mate, dat daarbij een zekere centralisatie gewenst is. Vandaar dat wij in Europa gekomen zijn tot het aan banden leggen van de handelspolitiek der afzonderlijke landen en deze in de handen willen leggen van de Europese Economische Gemeenschap. Zouden wij met de landen buiten Europa weinig verkeer hebben, dan zou deze graad van centralisatie voldoende zijn. Daar

wij echter ook met de buiten-Europese landen nog heel wat verkeer hebben, is er hier ook samenwerking op wereldniveau nodig.

III / DE DOELSTELLINGEN ENER INTERNATIONALE ECONOMISCHE POLITIEK. De voornaamste doelstellingen der economische politiek dienen op internationaal terrein dezelfde te zijn als op nationaal terrein. Zij kunnen aldus worden samengevat:

a. een zo hoog mogelijke produktie, gezien over een voldoend lang tijdperk;

b. een verdeling die niet te grote ongelijkheid schept tussen groepen van mensen die dagelijks met elkaar moeten samenleven;

c. een vermijding van schokken in de economische ontwikkeling.

Doelstelling a. omvat verschillende elementen. Aan de ene kant zullen alle produktieve krachten: land, kapitaal en arbeid zoveel mogelijk moeten worden gebruikt – binnen de grenzen gesteld door een normale werktijd –; aan de andere kant zal een gedeelte van het verkregen produkt moeten worden gebruikt om het kapitaal uit te breiden en daardoor in de toekomst meer te kunnen produceren. Dit houdt in, dat er een zeker gedeelte van het nationale inkomen van elk land moet worden bespaard en dat daarbij een evenwicht 'in de tijd' wordt nagestreefd: een evenwicht tussen de opofferingen die men zich in het heden getroost en de daarmee te behalen voordelen voor de toekomst.

Doelstelling b. heeft zowel betrekking op de sociale groepen van eenzelfde land als – nu ook in toenemende mate – op de volken van de wereld. Want de contacten zelfs met landen als de Aziatische zijn meer en meer intens geworden. Doelstelling b. is gebaseerd op de algemeen menselijke ervaring, dat bij te grote ongelijkheden tussen groepen spanningen ontstaan, omdat de groep die er slechter aan toe is het gevoel zal hebben dat zij er recht op heeft, een gedeelte van de welvaart van de andere groep deelachtig te worden. Men zal niet kunnen verwachten dat een samenleving hecht blijft, wanneer er voor een ongelijkheid in levensvoorwaarden aan weerskanten geen goede gronden worden gevoeld.

Doelstelling c. is gebaseerd op de ervaring dat schoksgewijze veranderingen altijd een gevaar inhouden, omdat de psychische uitwerking van een sterke verandering veelal negatief is. Een snelle achteruitgang van bepaalde groepen leidt tot wanhoop en wanhoopsdaden en een snelle vooruitgang leidt soms eveneens tot ontsporingen.

Voor het ontwerpen van een praktisch politiek programma dient men, uitgaande van de doelstellingen die men voor ogen heeft, na te gaan in welk opzicht de werkelijkheid het meeste van de doelstellingen afwijkt. Ten aanzien van die meest in het oog springende tekortkomingen in de toestand dienen dan in de eerste plaats maatregelen genomen te worden.

Trachten wij nu de economische en sociale toestand van de wereld te overzien, dan springen er enkele punten in het oog die als de meest urgente allereerst om voorziening vragen.

1. Voorop moet het feit genoemd worden van de schrikbarende armoede van de grote massa in de onderontwikkelde landen, waarbij Azië vooral het werelddeel dezer armoede is. Elke poging om ook maar op zeer ruwe wijze een schatting te maken van het menselijk leed op aarde moet tot de conclusie komen dat vergeleken bij het leed in deze landen de vraagstukken der andere landen gering zijn. Cijfers betreffende ondervoeding, ziekte en sterfte spreken alle deze taal. Als een uitvloeisel van deze economische ziektetoestand moet ook de slechte sociale structuur dezer landen genoemd worden; een structuur waar vrees om het blote bestaan de verhoudingen in hoge mate dicteert.

2. Daarnaast zijn er ook vraagstukken die alle landen raken, zoals de vermijding van conjunctuurschommelingen van te sterke omvang, en de verdere verbetering van de verdeling van het nationale inkomen dat zelfs in de ontwikkelde landen toch altijd nog op vrij ongelijke wijze verdeeld wordt.

3. Ten slotte moet gewag worden gemaakt van een dreiging van buiten-economische aard, die intussen het gehele bestaan en dus ook de economische belangen van allen raakt: de dreiging van een internationaal conflict. Door de bijzondere aard van de wapenen die in de laatste 15 jaar ontwikkeld zijn, is het risico voor het zuiver fysieke bestaan van de mensheid aanmerkelijk groter geworden. Door de onverdraagzaamheid van de communisten in het bijzonder is de politieke verhouding gespannen en daardoor het risico vergroot. Naar communistische opvatting is het vooral de tegenstelling op sociaal terrein die aan de gespannen politieke verhouding ten grondslag ligt; de tegenstelling dat in de communistische landen het particulier bezit van produktiemiddelen in belangrijke mate is opgeheven, terwijl het in de andere landen bestaat. Naar onze opvatting is de tegenstelling minder van sociale dan van politieke of staatsrechtelijke aard: zij hebben een dictatuur, die door ons onaanvaardbaar wordt geacht. Ofschoon de aard dezer dreiging dus slechts zeer ten dele ligt in de economische sfeer, zal toch de economische politiek zó moeten zijn dat zij zoveel mogelijk bijdraagt tot de ontspanning tussen de communistische en de andere landen.

IV / DE MIDDELEN DER INTERNATIONALE ECONOMISCHE POLITIEK.

De middelen die aangewend kunnen en moeten worden ter bereiking van de doelstellingen, hierboven geschetst, zijn vele. Zo zal het nodig zijn dat zich een aanzienlijk deel der produktie in handen der overheid bevindt; dat er een progressief belastingstelsel bestaat, waaruit overheidsuitgaven

gefinancierd kunnen worden die ten goede komen aan de sociaal zwakkeren, o.m. aan onderwijs en opleiding; dat er een omvangrijk stelsel van sociale verzekeringen bestaat ter opvanging van de risico's van ongevallen, ziekte, ouderdom en werkloosheid. De loonsystemen zullen zó moeten zijn, dat zij de produktiviteit bevorderen. Er zal door de overheid voorlichting omtrent tal van economische problemen moeten worden gegeven en planning van de meest gewenste ontwikkeling moeten plaatsvinden. De overheid zal in de ontwikkeling van onderontwikkelde gebieden moeten bijdragen, door de zgn. onderbouw-investeringen te financieren. De overheidsuitgaven als geheel zullen eventuele schommelingen in de particuliere uitgaven moeten opvangen en compenseren en markten die een natuurlijke labiliteit vertonen, zullen door marktregelingen in evenwicht gehouden moeten worden. Kunstmatige belemmeringen van het goederen- en dienstenverkeer zullen zoveel mogelijk moeten verdwijnen.

Op de motivering van het gebruik dezer vele middelen zal hier niet worden ingegaan. Zij is de meeste ingewijden wel bekend en is in het kort uiteengezet in Hoofdstuk 1, waarnaar verwezen moge worden.

Waar het hier om gaat is de vraag, in hoeverre bij het gebruik dezer middelen krachtiger internationale politiek nodig is; in hoeverre dus er taken zijn voor internationale en supranationale organen. De motivering daartoe zal moeten zijn dat anders – in overeenstemming met wat hierboven is betoogd over decentralisatie en centralisatie – deze taken niet op de juiste wijze zouden worden uitgevoerd.

V / DE NOODZAAK VAN ENIGE INTERNATIONALE CENTRALISATIE. Zoals hiervoor ook reeds werd uiteengezet, zal centralisatie vooral nodig zijn bij beslissingen, waarbij de belangen van anderen ook in sterke mate zijn betrokken. Dit geldt in het bijzonder van de financiële, de monetaire en de handelspolitiek en de marktregelingen voor produkten met een wereldmarkt.

De belangen die andere landen hebben bij een juiste financiële politiek van de grote landen zijn duidelijk in twee gevallen, nl. bij de conjunctuurpolitiek en bij de ontwikkelingspolitiek. Als een groot land op onjuiste wijze zijn overheidsfinanciën beheert, en b.v. de conjunctuur niet doelmatig tegenwerkt, ondervinden alle landen daarvan moeilijkheden. Wanneer het belang van een krachtige ontwikkelingspolitiek t.a.v. de onderontwikkelde landen niet wordt ingezien door de regering van een groot land, zal deze houding de belangen van alle landen schaden.

De belangen betrokken bij een juiste monetaire politiek strekken zich eveneens ver buiten de grenzen van het eigen land uit. Een onbetrouwbare valuta bezorgt moeilijkheden aan de handelspartners van het land in kwestie.

Dat de handelspolitiek van welk land ook belangen raakt van andere landen, is zo duidelijk dat het geen nadere toelichting behoeft.

Ten slotte verlangt het beheersen van een markt met internationaal karakter ook samenwerking van alle landen betrokken bij produktie en verbruik: één uitbijter kan een marktregulering onmogelijk maken. Dit voorbeeld illustreert echter ook duidelijk de grenzen van de behoefte aan centralisatie. Voor markten die een meer locaal karakter hebben is een centrale regeling helemaal niet nodig; alleen voor markten met een wereldkarakter.

Wanneer wij nu de werkelijkheid der internationale economische politiek vergelijken met het beeld dat een rationele organisatie dezer politiek zou verlangen, dan valt het op dat:

1. de noodzaak van een zekere centralisatie wel begrepen is, o.a. bij de oprichting van de Verenigde Naties en hun gespecialiseerde organen, doch
2. naar omvang en intensiteit te weinig is verwerkelijkt en
3. meer in het negatieve dan in het positieve.

Dat de noodzaak gezien is, blijkt uit de oprichting van de IBRD (Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling), het IMF (Internationale Monetaire Fonds), het sluiten van de GATT (Algemene Overeenkomst voor Tarieven en Handel) en de oprichting van de FAO (Voedsel- en Landbouw Organisatie). Men moet echter stellen dat de middelen die aan met name de Bank ter beschikking gesteld zijn, aanzienlijk te kort schieten en dat de bevoegdheden om internationale politiek te voeren niet alleen bij de genoemde instellingen maar ook bij de Economische en Sociale Raad der Verenigde Naties ontbreken. Ten slotte is er de neiging geweest om de afschaffing van handelsbelemmeringen veel belangrijker te achten dan de positieve activiteiten t.a.v. de ontwikkeling van onderontwikkelde gebieden.

Ten slotte ontbreekt, mede voortspruitend uit dezelfde geestesgesteldheid, elke poging om t.a.v. het geheel der internationale economische politiek enige grote doelstellingen in onderling verband – d.w.z. plannen – te formuleren.

In het volgende zal worden geschetst, hoe naar onze mening deze internationale taken moeten worden gesteld en uitgevoerd. Wij zullen daarbij de logische volgorde van bespreking toepassen en eerst de planning, dan de centrale en vervolgens de regionale en nationale taken schetsen; alle intussen slechts in vogelvlucht. Daarbij kunnen wij niet voorbijgaan aan het bestaan van een aantal zuiver-politieke vraagstukken, met name aan het uiterst belangrijke feit van de splitsing der wereld in een communistisch en een niet-communistisch gedeelte, waardoor in verschillende opzichten de ideale organisatie onmogelijk schijnt en met op-één-na-het beste moet worden volstaan.

VI / EEN INTERNATIONAAL ECONOMISCH PLAN. Richtsnoer voor het handelen van de organen der Verenigde Naties zowel als der regeringen moet een internationaal economisch plan zijn, dat in grote lijnen de gewenste ontwikkeling aangeeft en periodieke vergelijkingen tussen wens en werkelijkheid mogelijk maakt, alsmede de daaruit voortspruitende taken. Als elk plan, zal het op grond van de telkens beschikbaar komende gegevens ook periodiek moeten worden herzien. Het plan zal door het Secretariaat der Verenigde Naties moeten worden opgesteld, in nauw overleg met de nationale regeringen, vooral van de grootste landen, en kan een aantal alternatieven aangeven, voor zover het Secretariaat andere opvattingen zou toegedaan zijn dan de regeringen.[1] Het plan zal in het bijzonder de gewenste ontwikkeling der nationale inkomens en de daartoe noodzakelijke investeringen in installaties en opleiding moeten aangeven, alsmede de internationale financiering daarvan. Daarnaast zal het de gewenste ontwikkeling van de handel tussen de voornaamste landengroepen en de vermindering der handelsbelemmeringen moeten aangeven. Al naarmate de werkzaamheden vorderen, zal het mogelijk zijn te overzien welke deelplannen aan het algemene plan kunnen worden toegevoegd. Deze zullen enerzijds op bepaalde landen, anderzijds op bepaalde markten betrekking kunnen hebben en daardoor aansluiten bij de nationale plannen en bij de marktstudies van de FAO of de EKSG.

Het plan zal ook uitgewerkt kunnen worden in de richting van richtlijnen voor de conjunctuurpolitiek en daardoor de gevaarsignalen kunnen aangeven, wanneer bepaalde landen een ontwikkeling op hun arbeidsmarkt te zien geven, die ongewenst is.

Een uiterst belangrijk aspect van het plan zal zijn de keuze van het tempo van ontwikkeling der onderontwikkelde landen en de daartoe noodzakelijke overdrachten van kapitaal. Hier zal een gedurfde en van verbeeldingskracht getuigende opzet moeten worden ontworpen die eigenlijk het uitgangspunt moet zijn van het gehele plan. Er bestaan daarvoor reeds een aantal voorstudies die van groot nut kunnen zijn. De beginselen door enige Amerikaanse geleerden[2] en door de leider van de Britse Labour Party, Gaitskell, geformuleerd, verdienen daarbij de aandacht.

Men mag hopen dat de politieke wijziging in de Verenigde Staten aan dit alles thans een meer reële basis zal geven dan enkele jaren geleden het geval was. Doch ook wanneer zulks niet het geval zou zijn, zouden wij in Europa de plicht hebben deze gedachten uit te dragen en uit te werken.

VII / DE TAAK VAN DE ECONOMISCHE EN SOCIALE RAAD. Er dient ergens een centraal punt te zijn, van waaruit de vraag wordt beoordeeld en

1. Een precedent hiervoor is bij het plan 1955-1960 voor de OEEC te vinden. 2. O.a. Millikan, Rostow, Hoselitz, zich grotendeels baserende op denkbeelden van Rosenstein Rodan.

besproken of het geheel der economische politiek tot de gewenste resultaten leidt en zo neen, wat daaraan te doen is. Men kan natuurlijk zijn twijfel hebben of dat een centraal punt moet zijn voor de wereld als geheel, gezien de moeilijke samenwerking met de communisten. Schrijver dezes meent dat men het moet proberen en dat er altijd een mogelijkheid is om de eigenlijke beslissingen elders te nemen als de samenwerking al te slecht gaat. Doch als oefening in samenwerking is de economische politiek zeker een aanbevelenswaardig onderwerp: beide 'kampen' zullen de belangrijkheid der economische doelstellingen erkennen en er is in feite reeds samenwerking die lang niet altijd slecht loopt.

De Ecosoc dient in deze voorstelling dus niet alleen het centrale economische plan, hiervóór genoemd, te bespreken doch ook op de verwerkelijking ervan toe te zien. Dit betekent in de eerste plaats dat de Raad aanbevelingen kan doen aan de leden-landen en aan de gespecialiseerde organen om daar, waar afwijkingen van belang tussen plan en werkelijkheid geconstateerd worden, de noodzakelijke, met name aan te duiden, maatregelen te nemen.

Het moet echter meer betekenen. Er dient ook de mogelijkheid voor de Ecosoc of het Secretariaat der Verenigde Naties te bestaan, om aanvullend te kunnen optreden. Anders zouden de aanbevelingen in de lucht komen te hangen. Er moet de mogelijkheid zijn om door aanvullende actie enerzijds de doelen beter te helpen benaderen en anderzijds invloed te kunnen oefenen op de regeringen van landen die de aanbevelingen in de wind slaan. Dit alles zal niet ineens kunnen worden bereikt. Het kan echter stap voor stap worden nagestreefd. Zo kan men beginnen met de plannen en de aanbevelingen en eerst later de eigen aanvullende actie als instrument toevoegen. Het zal duidelijk zijn dat de gehele constructie echter eerst dan voldoende sterk wordt, wanneer de Ecosoc over een eigen budget beschikt, een fonds met jaarlijkse ontvangsten en uitgaven, waaruit het die aanvullende actie kan financieren. Daarbij kan gedacht worden aan het financieren van investeringen in onderontwikkelde gebieden uit lopende middelen. De keuze der gebieden zowel als der leveranciers zal een belangrijk wapen van de Ecosoc kunnen zijn om kracht bij te zetten aan zijn aanbevelingen.

Er rijzen uiteraard een aanzienlijk aantal technische problemen bij de uitvoering van deze gedachte, zoals de wijze waarop de financiën verkregen zullen worden, de wijze van beslissen over de aanwending daarvan enz. Het is te vroeg om daarover thans reeds in details te treden, doch het schijnt zeer goed mogelijk om redelijke regelingen aan te geven.

VIII / DE CONCRETE INHOUD DER INTERNATIONALE ECONOMISCHE POLITIEK. Op welke punten zal, door de opvulling van het organisato-

rische vacuum, de concrete inhoud van de internationale economische politiek vooral moeten verschillen van de thans gevoerde? Naar onze mening in de eerste plaats op het stuk van de ontwikkeling der onderontwikkelde landen. Een grotere stroom van middelen, om te zetten in meer kapitaalgoederen, meer experts, meer onderwijs en opleiding, zal beschikbaar moeten worden gesteld voor dit doel. De gedachte dat binnen enkele jaren daartoe per jaar 1 pct. van het nationale inkomen der ontwikkelde landen moet worden beschikbaar gesteld, is gezond.

In de tweede plaats zal aan de stabilisatie der prijzen van grondstoffen en voedingsmiddelen meer aandacht moeten worden gegeven. Wanneer men dit laat aankomen op de beslissingen der afzonderlijke regeringen, komt er zeer weinig tot stand en wel precies op grond van de argumenten hierboven aangevoerd: de afzonderlijke regeringen voelen zich onvoldoende verantwoordelijk voor de belangen der niet onder hen ressorterende landen. Hier kunnen alleen 'hoge autoriteiten' iets uitrichten. Wil men met deze zaken ernst maken, dan moet men de bevoegdheden van de nationale regeringen in deze aangelegenheden beperken op de wijze als in Europa t.a.v. kolen en staal is gedaan.

Men zal zich, zolang dit niet aanvaard wordt, kunnen behelpen met het denkbeeld van de nationale buffervoorraden, verdedigd in het rapport der vier experts aan GATT.[1]

In de derde plaats zal de conjunctuurpolitiek nog iets beter kunnen worden gevoerd dan tot nu toe het geval is geweest. In dit opzicht is met name de Amerikaanse regering in de jaren 1957 en 1958 niet een voorbeeld geweest van wat men van een groot land kan verwachten. Doch in andere landen, inclusief ons eigen land, zijn eveneens fouten gemaakt. Men moet trachten, uit deze fouten te leren. Daarbij zal de zorg voor een werkelijk stabiel algemeen prijsniveau een der belangrijke criteria voor de mate van succes zijn.

Er zijn een gehele reeks kleinere punten die elk voor zich voor sommige markten of sommige gebieden belangrijk genoeg zijn. Zo zal ernaar moeten worden gestreefd dat de vermindering der handelsbelemmeringen zo algemeen mogelijk wordt. Wij komen daarop hieronder nog terug.

IX / DE TAKEN VAN REGIONALE AARD. Centralisatie kan verschillende intensiteiten en vormen aannemen. Zij behoeft bepaald niet zó te zijn, dat er een 'centrale hoge autoriteit' bestaat, die alles decreteert en uitvoert. Wijze centralisatie beperkt zich tot het nodige. Dat wil zeggen dat zij, zoals reeds werd betoogd, toezichthoudend en aanvullend is; aanvullend waar lagere autoriteiten te kort schieten. Zo zal, in de voorstelling van schrijver dezes, een belangrijk deel van de internationale economische

1. Trends in International Trade. A report by a Panel of Experts. GATT, Genève 1958.

politiek, kunnen worden gevoerd op 'lagere' niveaus, b.v. regionaal of nationaal niveau. Wat het zgn. Colombo-Plan doet op het gebied van de ontwikkeling van onderontwikkelde landen is zeer nuttig. Wat in Europa gebeurt op het gebied van de vermindering van handelsbelemmeringen is ook zeer nuttig, evenals wat er geschiedt op het stuk van de regeling van de kolen- en staalproduktie.

De samenwerking op beperktere basis heeft het voordeel, dat zij soms verder kan gaan en daarom als voorbeeld kan dienen en als experiment. De landen van Benelux hebben in vele opzichten de Europese integratie voorbereid door voor hun kleine gebied verder te gaan en ervaring op te doen. De volken der kleinere gemeenschappen begrijpen elkaar meestal reeds beter dan zij veraf levende, anders geaarde of in andere omstandigheden levende volken kunnen begrijpen. Bovendien is er vanzelfsprekend meer handel en ander contact tussen landen die in elkaars buurt liggen dan tussen ver verwijderde landen.

Er zal echter steeds tegen moeten worden gewaakt dat daarbij de belangen van derden worden geschaad; daartoe bestaat immers de kans. En zo zal de Europese Economische Gemeenschap zeer zorgvuldig moeten zijn t.a.v. de belangen van derde landen. Dit betekent b.v. dat men niet mag vergeten, uit louter enthousiasme over het eigen investeringsfonds, dat de ontwikkeling van Azië ook de actieve deelneming van Europa behoeft. Het betekent ook dat men het buitentarief der Europese Gemeenschap zo spoedig mogelijk moet gaan verlagen. Bij de uitwerking van een gemeenschappelijke landbouwpolitiek zal men er eveneens voor moeten zorgen daarin geen tegenover de buitenwereld hogere protectie te leggen.

Intussen geldt van de regionale samenwerking voor een deel evenzeer, dat zij nog achterblijft bij wat economisch het meest juiste peil van intensiteit is. Met name is de graad van centralisatie in het financiële vlak in Europa lager dan voor een goede conjunctuurpolitiek noodzakelijk is. Men heeft in de OEEC met de daar gebruikelijke consultaties tussen regeringen wel een nuttige vorm van overleg ontwikkeld, doch er is behoefte aan stringentere vormen van coördinatie. Met name verdient het aanbeveling dat de allerbelangrijkste beslissing in de economische politiek op korte termijn, de vaststelling van het overschot of tekort op de overheidsrekening, een zaak wordt van gemeenschappelijke besluiten.

X / POLITIEKE ASPECTEN VAN ECONOMISCHE VRAAGSTUKKEN. De economische politiek is ten slotte een onderdeel van de algemene politiek en er kunnen in deze laatste gezichtspunten naar voren komen van een zo groot belang, dat de economische gezichtspunten daarvoor moeten wijken. In het bijzonder nu de wereld verscheurd is in de twee kampen van communisten en niet-communisten, kan zich daartoe de noodzaak voor-

doen. De grote hoogte onzer bewapeningsuitgaven is een voorbeeld. Evenzeer doet zich de vraag voor of het Westen economische steun moet verlenen – door handel of direct – aan communistische landen of aan landen die met de communisten samenwerken in politiek opzicht. Uiteraard zullen de doelstellingen hier wijder getrokken moeten worden dan zuiver economisch.

Er zijn hier drie gezichtspunten van belang en het is goed die even met zoveel woorden te omschrijven. Het grootste belang waarvoor wij te waken hebben is het voortbestaan van het menselijk leven op de aarde; dit wordt door de atoombewapening bedreigd. Het tweede belang is dat van de rechten van de mens. Deze zijn bij de communisten nog niet veilig; wij willen daarom niet communistisch worden. Het derde belang is de verbetering van de politieke structuur van landen waarin sociale onderdrukking een dagelijks verschijnsel is: de landen met een feodale maatschappij of resten daarvan of met een ouderwets-kapitalistisch regime.

Het is oneindig veel moeilijker om de juiste middelen aan te geven die moeten worden gebruikt om deze doelstellingen te bereiken dan om in de zuiver-economische sfeer de juiste middelen te vinden. Eenzijdige ontwapening zou wel het eerste doel dienen, het wegnemen van de gevaren der atoomwapenen, doch allerminst het tweede. Om eerste en tweede doel tegelijk te bereiken is er slechts een smal bergpad met aan weerszijden de afgrond: de ene heet atoomdood, de andere communistische heerschappij. Dit smalle pad zal tot een brede gemakkelijke weg worden, wanneer de communisten blijk geven inderdaad geen overheersing te wensen, doch Hongarije is een niet gemakkelijk te vergeten feit. Het smalle pad is dat van een gelijktijdige gecontroleerde vermindering van de twee hoofdtypen van bewapening, waarvoor zekere grondslagen zijn gelegd, doch overeenstemming nog steeds is uitgebleven.

Juist omdat het eerste belang – dat van de voorkoming van het gebruik van atoomwapenen – zo bijzonder groot is, moeten we wel bereid zijn er enkele risico's t.a.v. de andere belangen voor te nemen. Zulke risico's kunnen economische risico's zijn: we moeten op economische gebied er veel voor over hebben om met de communisten bepaalde vormen van samenwerking te proberen. Ze kunnen zelfs politiek en militair zijn: we moeten de concessies niet op een goudschaaltje wegen. Maar de concessies mogen best van twee kanten komen, want het is ook een belang van de communisten, dat onze wereld fysiek bewoonbaar blijft.

Het derde politieke belang, hierboven genoemd, betekent dat wij er meer ernst mee maken om de vooruitstrevende krachten, met name in de Aziatische landen, te steunen tegen de feodale en de puur-kapitalistische. Voor onze partij betekent dit een intiemere en meer geregelde samenwerking met de socialistische partijen zowel in het Verre Oosten als in de Ara-

bische landen. In het bijzonder moeten wij ons programma voor een internationale economische politiek maken tot een programma van de Socialistische Internationale en alle krachten gelijkrichten die er zich in deze landen achter willen stellen. Doch ook op de officiële politiek dient dit besef invloed te hebben, want de sociale toestanden in een aantal dezer landen zijn een bedreiging voor de stabiliteit van de gehele wereld.

XI / DE ROL VAN HET DEMOCRATISCH SOCIALISME. In het voorgaande hebben wij een schets gegeven van de o.i. zeer ernstige tekortkomingen die onze wereld, inzonderheid de zgn. westerse wereld in de ruimste zin, in economisch en sociaal opzicht vertoont en de krachtige maatregelen die nodig zullen zijn om hierin verbetering te brengen. Daaruit is wel gebleken dat het hier gaat om een samenhangend programma van grote allure dat alleen kan worden verwerkelijkt wanneer het de instemming en de geestdrift heeft van hen die verantwoordelijk zijn voor de internationale verhoudingen.

Het loont de moeite, de vraag te stellen, van de zijde van welke politici men mag hopen dat die geestdrift kan komen. Het is de overtuiging van schrijver dezes dat de democratische socialisten hierbij de voornaamste rol zullen hebben te spelen. Bij de meer conservatieve partijen is het moeilijker over de nationale grenzen heen te zien. Deze partijen hebben bovendien veelal een nationale traditie die, juist omdat zij nationaal is, verschilt van wat er in andere landen wordt gedacht. De socialisten hebben langzamerhand weliswaar ook een zeker nationaal stempel verkregen, maar zij hebben toch het internationalisme steeds als beginsel beleden. Socialisten hebben bovendien meer gedaan tot vermindering van de verschillen in welvaart tussen bevolkingsgroepen dan de partijen aan hun rechter zijde. Men kan van hen verwachten, dat zij dit in de internationale politiek ook meer als een noodzaak zien dan vele anderen. Ten slotte hebben socialisten steeds een open oog gehad voor de regeling van het economisch leven daar waar de automatische krachten te kort schieten. De hoofdpunten der in het voorafgaande geschetste economische politiek vormen alle duidelijke voorbeelden van het tekortschieten der automatische krachten. Al deze argumenten zijn sterke redenen om te menen dat het in het bijzonder socialistische politici zullen moeten zijn die het programma, hiervoor uiteengezet aan de orde zullen moeten stellen en uitvoeren. Moge hun daartoe de gelegenheid worden gegeven!